

Megindítjuk a Zalai Krónikát, hogy vármegyénk történetéből valamit megmentsünk.

Első sorban arra törekszünk, hogy kortársaink emlékét, kiválóbb embereink törekvéseit, életük folyását, jellemző eseteiket, iróinkat a feledéstől megóvjuk.

Mert vannak emberek és események, kiket és amelyeket nem szabad az enyészetnek engednünk.

Sőt még a sehol nem méltatott, vagy korunkban éppen kigunyolt, törekvéseink is érdekessé és tanulságossá válhatnak, esetleg megvalósításra érdemeseknek találtathatnak utódaink előtt, kiknek látását nem fogja zavarni az a köd, mely az élők szemét kicsi határra szorítja.

Másodszorban helyet talál e Krónikában a népszokás, néprajz, nyelvsajátság, földrajz mellett minden régebbi dolog: épületek, várak ismertetése, ásatások eredménye, régi irások és könyvek. Persze azok, amelyek Zalavármegyére vonatkoznak.

Amennyire megengedi ez a kivételes háborus állapot, most amikor élet-halál harcban vagyunk nemcsak a szerb, montenegrói és orosz néppel,

hanem a francia meg az angol ellen is küzdünk, sőt ujabban a hitszegő taliánnal is hadakozunk, e véres időnek a zalai katonákra és egyéb hadbavonultakra vonatkozó epizódjait természetesen szintén közöljük, bár egyelőre ez tiltva van, s így akadályba ütközik.

Közölni fogja e krónika a mostani katonadalokat, melyeket Nagykanizsán énekelgettek a mi vitézeink a harcba vonuláskor. Ezt annál is inkább megteesszük, mert a zalai népdalok közlése amugy is a krónika tárgyához tartozik.

Megyénkre vonatkozó idegen nyelvű (német, latin stb.) régi nyomtatványokat és írásokat magyar fordításban fogjuk közölni, szintugy a régi birtokviszonyokat feltüntető okmányokat és a boszorkány pereket.

Az érdekesebb leltárakat is közreadjuk, s egyáltalán mindent közzéteszünk ami összefügg Zala kulturális életével, vagy az anyagi viszonyaival.

A mennyire lehetséges, illusztrációt is adunk és felelevenítjük a régi szokást, amely a múlt század ötvenes éveiben volt divatban: közöljük az előfizetők nevét.

Tesszük pedig azért, hogy utódaink lássák, kik voltak azok, kiknek műveltsége megkivánta e krónika megszerzését.

Napjainkban, a világ legszörnyűbb háboruja közben a magyar kormány gondoskodott, hogy országunk minden szántóföldje be legyen vetve.

Mink pedig gyümölcsfákat ültetünk, melyek gyümölcsét nem mink szedjük, hanem az utódok.

Nagykanizsa, 1915. június 8-án.

## Eltűnt falvak és elpusztított várak Kanizsa környékén.

Kanizsának is, meg a vidékének is nagyon érdekes története van. Csakhogy nem tudnak róla, mert senki se foglalkozik történeti kutatással.

Pedig milyen meglepő színesen bontakoznak ki a homályból Kanizsa vára mellett: Bajcsa vára, Uj-zerin vár, Korpavár, Szentgyörgy vára, Leányvár, And vára!

Aztán a falvak: Besenyő, Csehi.

Mindezeknek egykori helyén személyesen jártam, s azért elmondok róluk egymást, aminek a későbbi kutatók hasznát vehetik.

1. Kanizsa vára a mostani két városrész (Nagy- és Kiskanizsa), közt fektűt feneketlen mocsárban. A vár 1702. évben leromboltatott, a mocsár pedig száz év előtt elvezettetett és kiszáritatott. Egykori helyén ma a Vári-rét van. (A réten két épület áll: a gőzmalom és a szeszgyár). A vár egykori öt bástyája közül háromnak a körvonala maig is kivehető szabad szemmel is, bár az épületek és az 1902-ben a két városrész közt

épitett új-kocsi-ut a tájékozódást megnehezíti. S bizony nem találtam tiz kanizsai emberre, ki megmondani tudta volna, hol feküdt az országos hirü kanizsai vár. Sőt a tudós Bitnicz Lajos is az 1825-ben irt levelében, (Bátorfi Lajos: Adatok IV. 230. oldal), Kanizsa várának helyét a kiskanizsai kopár homok halmok területén vélte, pedig igen kevés utánjárás mellett rátalálhatott volna a vár alapjára, hiszen még 1840. év táján hordták a vár köveit a gyalogutakra a már alig elképzelhető nagy sárba, s Nagykanizsa első járdája (a jelenlegi Fő-uton) a várból hozott ormóttan nagy kövekből volt kirakva.

Sőt a déli-vasut Bécs felé vivő részének készítése alkalmával 1865. évben mint kis diák látta e Krónika írója is a mostani Király-utca végétől mintegy száz lépésnyire kiásott azt az égetett végü fa-cölöp sort, melyen mint szilárd alapon nyugodott valamikor a kanizsai vár fal egy része.

A régi vár helyén temérdek sok mindenfélét találtak: hóhérbárdot, olvasót, török hanzsárt, pénzt, pipa darabokat. Különösen nagy mennyiségü ágyugolyó jött napvilágra a berek süppedő mélységéből. Az 1860. év táján még a kanizsai piacon kofa-asszonyok árulták a sót, melyet a vár mellől hozott vas ágyugolyókkal szoktak szét-tördelni. Néhány kisebb ágyugolyó e Krónika szerkesztőjének birtokában van.

Egy óriási ágyugolyót 1914-ben a mai Király-utca elején levő Scherz-féle háznál öt méter mélységben találtak, s minthogy az egész Király-utca a régi mocsár helyén a csatornázás elkészülése

után épült, tehát ez igazolja, hogy az utca milyen magasra fel lett töltve.

Mint a régi metszetek mutatják, Kanizsa várának két hidja volt: egyik a mai Nagykanizsa felé, másik a Rácváros (mai Kiskanizsa) felé. Babócsai József, ki elsőben foglalkozott Kanizsa történetének megírásával, úgy mondja, hogy a napkeleti hidnak vala öt hajója, a napnyugatinak pedig négy hajója.

Mink csak azt tudjuk, hogy a várat övező rettenetes mocsárba óriási fa-cölöpök voltak beleverve, melyeken a hidak pallói állottak. (Ostrom idején a pallók fölszedettek). Janda Károly városi kertész az 1890. évben a kertje végében a földből kiásott egy hatalmas tölgyfatörzset, melynek széle meg volt égétve, és amelyen még akkor sem lehetett semmiféle rothadást észrevenni. A régi hid egyik cölöpje volt, és azt adta tudunkra, hogy a várhoz vezető egyik hid ott a Bátori-utca elején kezdődött.

De jöttek elő más emlékek is. A Vári-réten keresztül a régi „Töltés” mellett új utat építtetett 1902-ben a város. Ez alkalommal tömérdek régiség került elő a föld alól: kard, fejsze, bárd, csákány, vas-sulyom, (szeges vas-csillag, melyet az utra szoktak szórni, hogy a lovak lábát megsebesítse), vas- és kőágyugolyó, kardkosár, tör, aztán olyan vasbilincs, melynek mindkét vége falba volt belerakva. Ezenkívül sok más aprólék, melyet alig lehetne felsorolni például: tulipánttal diszitett zöld mázos cserép darab, mely talán a várbeli kandallóhoz tartozott, valamint, rövidebb és hosszabb kövek négyszögletesre faragva és cirá-

dákkal ékesítve, melyek templom küszöbök, vagy ablakdarabok lehettek.

E Krónika szerkesztője mint akkori egyik városi tanácsos, behozatni akarta a felásott régiséget a saját költségén a városházára, hogy az elképzelhetetlen tunyasággal és néha valóságos rossz akarattal akadályozott városi muzeum részére megmentse, azomban az akkori polgármester a beszállítást meg nem engedte, s a régiség elkallódott.

A régi várról nagyon sok metszet maradt a történeti könyvekben. (Legalább ezeket kiadhatná a város hasonmásban. Roppant érdekes gyűjtemény lenne). De van Kanizsa váráról egy olajfestmény is, melyet még az 1779-ben leégett városházából mentettek meg, s az azóta kétszer újra épített városházában mindig a tanácsteremben őriztek. A festményen madár távlatból látszik a vár, s nagy betűkkel van ráfestve: PROSPECTUS FORTALITII QUONDAM CANISIENSIS. Hagyomány szerint a vár lerombolása után néhány év múlva festette a város. Rokoko stíli szép rámába volt téve, mely szintén lehetett vagy százhatvan esztendőös.

Hivatalos előterjesztésemre a festmény felvételét az országos műemlékek sorába, s megnyugodva gondoltam rá, hogy ez által biztosított az utódok részére.

Egyik évben aztán Tandor Ottó le akarta fotografálni, amint Zalamegye egyéb nevezetességét is lefotografálta.

— Nohát gyerünk a tanácsterembe, és fényképezzünk!

Lemegyünk: és a festményt nem találjuk régesrégi helyén a tanácsteremben. Keresem más szobákban: nincs sehol.

Engem a guta kerülgetett. De Tandor is éktelen haragra gyuladt. Fenyegetőzött, hogy a fővárosi ujságokban meghurcolja a példa nélkül való gazdálkodás miatt a várost, meg a polgármestert, és a műemlékek országos bizottsága által felelőségre vonatja.

E Krónika szerkesztője hosszú hivataloskodása alatt tapasztalt egyetmást, s azért arra kérte Tandort:

— Várjunk egy kicsit! Hátha megtaláljuk a festményt — valahogyan!

— Jó, hát várjunk! mondta boszusan Tandor.

A következő hetekben, hónapokban aztán kutattam. Elővettem házmestert, hajdut, számvévőséget, hajsoltam mindenkit, nézegettem szobákban, karzaton, — senki sem tudott a főstményről és sehogy se lehetett ráakadni.

Eltölt már majdnem esztendő, mely idő alatt alig lehetett békére birni Tandort, mikor váratlanul előkerült a kép: egy szekérnyi papiros szemét legalján volt a diszterem mellett levő kis szobában. A történeti becsü főstményen alig esett más hiba, mint: kiszakadt a vászna, s két lik támadt rajta, meg aztán ujjnyi piszok fedte be az egész képet.

Persze rögtön betömettek a likak valami pendely-festő által, s az egész olajfestmény elé olyan nagy üveg tétetett, hogy még a rámát is befödi. A fényes, barna, régi ráma pedig sárgára lett „aranyozva“. Ilyen módon megbecsülve, jelenleg a polgármesteri szoba falán függ.

Bizony, nem lehet el képzelni sem, hogy milyen hamar eltűnik valami történeti alap. Például az idén, (1916.-ban) készített városi új térképen a régi elnevezéseket fölcserélték kitalált új nevekkel. A Vári-rét helyett, mely kétszáz év óta Kanizsa egykori várának helyét jelöli, Városi-rétet irtak, s a Görög-temető nevét, (mely szintén egy darab a város történetéből), átcserélték Rác-temető névre.

Az új térképet a városi tanácsterembe függesztették, s bár a városi szükség-ügyész csupán azt véleményezte: „Olyan az ábrája, mint valami ember-részlet!“ de hisszük, hogy a polgármester az ügyészi vélemény dacára el fogja rendelni a különben becsületes igyekezettel rajzolt térképen a történeti nevek kijavítását.

Még sokat mondhatnánk arról, hogyan pusztulnak emlékeink. Ennek legfőbb oka, (egyszer már meg kell állapítanunk minden áltatás dacára), mert nem vagyunk eléggé intelligensek.

Ezt nemcsak abból látni, hogy még egy év előtt is babonáztunk, és varázs-pálcával próbáltuk megtalálni a földalatti forrás vizet a Teleki-ut végén épült új katonai laktanya részére, (persze hiába), hanem különösen abban, hogy a város történetének megiratására még csak komoly lépés sem történt, s hogy a városi muzeumot a kormány segítése dacára sem lehetett mindeddig megalapítani.

Végül csak azt jegyezzük meg, hogy az okiratok szerint Kanizsa vár eddig ismert legrégebbi ura Kokas Miklós volt, de hűtlenség címén attól megfosztatott. Kanizsa vár és tartozékai (az 1321. és 1324. években), az Osl nemzetség egyik tag-



jának, Lőrinc mesternek, adományoztattak; ki felvette birtoka után a Kanizsai vezeték-nevet. Tehát megdül dr. Szukics Nándornak ama véleménye, (Bátorfi Lajos: Adatok I. kötet 22. oldal), hogy Kanizsa vár a Kanizsai családtól vette volna eredetét.

2. Bajcsa vára az eddig ismert adatok szerint 1579. évben Zrinyi György által építtetett, „dacára Ali bég támadásának, ki a vár építését megakadályozni akarta.“ (Bátorfi: Adatok II. kötet 162. oldal).

A várba „Károly herceg számos vitézlő népet vete, és kapitányságot Malakóczi Miklósnak adá“. (A Magyar Krónika Sommája 1742. évből).

Ugyanabban a Krónikában jegyeztetett föl az 1593. évről: „A babolcsai, segesdi és börsöncei törökök Kanizsánál a Fittyeházi kastélyra jövének, és azt erősen ostromolták. Kiket Malakóczi Miklós, Zrinyi Györgynek főkapitánya, jeles, okos, hadviselő vitéz ember, (ennek mássát én magyar fő emberben még nem láttam sehon), készen várván megüté, és igen megveré őket, Nagy pénteken, holott sok fő török vesze el, Magyar Lőrinc a bajcsai fő vajda, és Miklós a légrádi porkoláb; két jeles próbált vitéz ember, ott esének halva“.

A bajcsai vár aztán elpusztult. A történeti dolgokkal is foglalkozó Bitnicz Lajos már 1825-ben (szeptember 24.-én kelt levelében), azt írja a várról:

„Keresém (Kanizsán létem alkalmával), Bajcsa várának az ingoványban talán fenmaradott falait, de csak a nevére emlékeztető falura találtam“.

Ez értesítés dacára elmentem 1915 május

Szintén a Leányvári rétek elnevezésben foglaltatott a később Zsidó-temető nevet viselő részlet, melyet az urodalom elfoglalt, és pénzért eladott a mindig nagyobb számban idetelepedő zsidóságnak. A régi időben majdnem az egész megyéből Kanizsára hozták titkon halottaikat az izraeliták. A Zsidótemető hepehupás terület volt, mely a Fecskepartok nevű dűlővel együtt a vasut építés alkalmával dulatott fel, illetőleg egyenesre töltetett, mikor is a földszinre került sok halottat a mai zsidótemetőben takarították el.

Aztán a Leányvári rétek egyik része Káplárné-kertje nevet kapott. (Ez elnevezés onnan eredt, mert a városi hajdu-káplár javadalmazásához tartozott ennek a földnek használati joga, s a káplár felesége szokta mivelní a kertet). Külömben pedig a Káplárné-kertje állott az 1894. évben a Zerkovitz cég által a Batthyány hercegtől megvett háztelkek-ből, és a mai Major egész telkéből, (persze a terület nagy része hasznavehetlen csalános volt), melyeket valamikor urodalom elfoglalt, s a város nem volt képes visszaszerezni, bár óriási erőfeszítéseket tett érte. — —

A bajcsai régi vár területét ma is meg lehet állapítani szabad szemmel is. Egész területe telis-teli van vörös téglá darabokkal, s ez még sokáig látható lesz, bár amikor e Krónika szerkesztője ott volt, akkor már az egész várhely be volt ültetve egyéves szőlő vesszővel, s ha megerősödik a szőlő, hát a várhelyre nehéz lesz ráakadni.

Külömben a bajcsai vár körülbelül akkora lehetett, mint Szentgyörgyvár. Mintegy kétezer-öt száz négyszög méter. A várhely déli oldalán új

fenyves erdő van, mely már a Batthiány hercegi hitbizományhoz tartozik.

Nézegetés közben egy bajcsai földmives jön hozzánk, s kérdéseinkre elmondja, hogy sok mindenfélét leltek a régi vár területén: sarkantyut, rézpénzt, gyűrűt és egyéb aprólékos, érdekes tárgyat, melyek a vitéz magyar emberek után maradtak.

...Kicsit elgondolkoztam a különös régi századokon, mikor az emberek csakugy „rámentek a kastélyra“ és gyilkoltak...

A várhely dombja alatti réten, mintegy kétszáz lépésnyi távolságban, huzódik a déli-vasut, mely szinte szakadatlanul szállította a magyar katonákat az olasz harctérre, bár csak előtte való napon történt a hadüzenet a taliánok részéről.

Az aranyos nap szikrázott a rohanó vonatokon. A bakagyerekek vidáman danolásztak, intettek sipkájukkal, a podgyász-vitelre készített kocsik ajtóiból zászlókat lobogtattak, és felénk kiabáltak:

— Éljen a magyar haza!

Nem lehetett megindultság nélkül maradni. A halálba menők üdvözöltek. Le kellett kapni kalapomat és feléjük lengetni:

— Éljen, éljen!

3. Uj Szerin várát (Uj-Zerin vár), a Mura mellett 1661. évben a költő Zrinyi Miklós építette a kanizsai törökök folytonos zaklatása közben, kik tudták, hogy az uj vár csakis a kanizsai vár szünet nélküli szemmel tartása és háborgatása végett állittatik fel.

Kanizsa várának ostroma alatt az 1664. évben Montecuccoli gróf, ki a keresztény sereg leg-

főbb vezére volt, kiharcolta Szerinvárból a magyar és horvát őrséget, s helyettük német katonákat rendelt, kik (nyilván előleges parancsra), a Kanizsáról jött ötven török katona elül elfutottak, a várat átengedték, melyet aztán a török el is foglalt, s 8 nap múlva le is rombolt, ami nagyon jól esett Montecuccolinak is, meg a törököknek is a Zrinyi elleni feneketlen gyűlöletük miatt.

Szerinvár képe sok példányban fenmaradt, mert az egykoru krónikák rajzban hozták a nevezetes várat. De a vár teljesen elpusztított. Még a helyét sem tudjuk biztosan hacsak szorgalmas keresés a mai Kakonya tájékán esetleg nyomára nem vezetne.

4. Korpavár. Kis erődjének alapja még megvolt a 18.-ik század végén. A jelenlegi Korpavár községének népe csak annyit tud róla, hogy a korcsma udvaron levő kis emelkedésre mutatva azt mondja:

— Ott állott a régi vár!

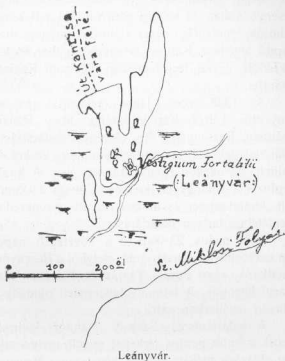
5. Szent György vár egykori helyéről, és mostani állapotáról a Krónika 270—272. oldalán emlékeztünk meg.

6. Leányvár, mint Kanizsa vár tartozéka említetik Villa Leán néven 1321.-ben.

Megerősített kis hely volt, s falai még félszáz év előtt mintegy fél méter magasságban állottak, de manapság már semmi sincs belőle. Csupán a kanizsai vasuti állomással szemben a réten egy kis domb mutatja hol feküdt.

Az itt bemutatott rajz pontosan megmutatja Leányvárnak fekvését és kiterjedését. Az eredeti

térkép, melyről a rajz vétetett, az 1792. évben készült.



7. And váráról, és annak helyéről e Krónika 388. oldalain emlékeztünk meg.

8. Besenyő, teljesen elpusztult falu.

„A zalavári... szent Benedek rendnek... ajándékoztuk ...és odaadtuk (condonauimus... et dedimus...) mi István király... Bessynew-t...“

Igy szól szent Istvánnak 1019. évről keltezett oklevele, mellyel a zalavári apátságot alapította.

Az oklevélről bebizonyodott ugyan, hogy hamisítvány, mely vagy háromszáz évvel készített szent István után, de annyit igazol, hogy Besenyő abban az időben megvolt. Ez a Besenyő tudnillik, melynek neve előfordul a hamisított alapító levélben, Kanizsa szomszédságában feküdt, s később egész terjedelmében beolvadt Kanizsa határába.

Az 1355.-évben János (zalavári) apát és konventje kérték Károly királyt, hogy Radán, Apátiban, Bessenyőn... stb. törvényes határjárást s határjelek felállítását rendelje el, mert azokra az említett birtokokon égető szükség van. A király megbizta a somogyvári konventet, hogy a kirendelt királyi-ember és az összehívott szomszédok jelenlétében tartson határjárást.

1355 május 23-ikán és a következő napokon eszközöltetett a határjárás, melyből a Besenyőre vonatkozó részt Füssi Tamás fordításában magyarul közöljük. A latin nyelvű eredeti okmány a zalavári levéltárban van.

A [határjárásról Székely Nándor kanizsai városi mérnök pontos térképet rajzolt, mely a szöveg olvasása mellett világos képet nyújt Besenyő holfekvéséről és területéről.

Külömben majdnem mind megvannak maig is a régi nevek, melyek a határjáró oklevélben említve vannak: Besenyő, And, Csehi. (Igaz, hogy mind a három helynek már csak a neve van meg, anélkül, hogy az egykori épületeknek bármi nyomát képes lettem volna megtalálni.) Aztán megvan a szentpáli ut, a Bakónak patak, mindkettő a régi néven. Megtalálható a két másik patak is:

a Péter patak és a Moriolás patak, de az ottani erdőtől Bódog Ferenctől nyert értesülés szerint ma semmiféle nevük sincs. Peturfalva ma Péterfa puszta, Nagyrécse határában.

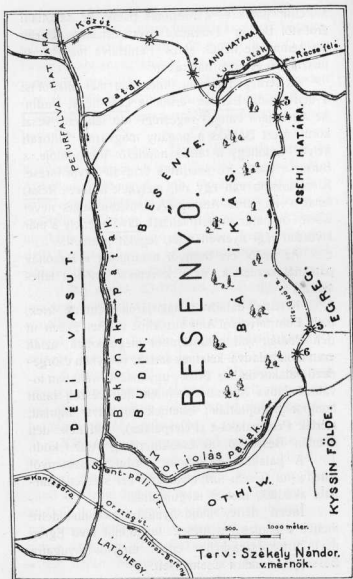
A térképen ki van tüntetve a mai állapot is: a déli-vasut, Bálikás erdő, a Látó-hegy, Budin. Az arra járó embert régesrégii idő lehelete veszi körül. Mert Bálikás a pogány magyarok áldozati helye, Látóhegy a táltos napnéző jövendőloje, s Budin a görög író szerint a szittyák egyik törzse. Kissé tovább van egy rét, melynek a neve: Réka, tehát a nagyhirű Atilla egyik asszonyának nevét viseli. A határ mellett fekszik Gyóta, mely a már kiveszett régi nyelven rétet, legelőt jelentett.

Az 1355. évi besnyői határjárást a Bakónak pataknál kezdték, és a következő módon teljesítették :

Keletnek haladva a határjárók közúthoz értek, mely Peturfalva-tól And birtokhoz vezetett ; ezen ut déli oldalán volt határdombot megújították ; aztán ezen uton haladva keletnek tartva, völgyben csörgedező patakocskához értek ; ugyanazon irányban tovább haladva Andnál, az ennek déli részén talált hompot megújították ; keletnek folytatva utjukat, elérték Peturpataká-t (Péterpataka), melynek déli oldalán Bessenyő, az északin pedig And feküdt.

A pataktól nyugotnak fordulva Bessenyőt Chehw-től (Csehi-től), elválasztó két szeglet-határjelre akadtak, melyet megújítottak.

Innen délre, majd nyugatra és ismét délre menve a kanizsai nemések tulajdonát tevő Egreg nevű birtokrészecskéhez értek, melytől nyugatra Bessenyő, északra Csehi esett.



Az 1855. évi besenyői határjárás térképe.



Tovább nyugoti irányban egy holdnyi föld távolságban uthoz értek, melynek nyugati oldalán hompot emeltek.

Ezen ut délnek, aztán nyugotnak és újra délnek kanyarult; az ut ezen utóbbi részénél a nyugoti oldalon határjelet állítottak.

Ismét déli irányban haladva Moriolas-patakhöz értek, mely déli oldalán fekvő Kyssin-földét és az atyi (Othiw) nemesek egy birtokrészecskéjét elválasztotta a patak északi oldalán levő Besenyőtől.

A patak mellett nyugotnak haladva uthoz értek, mely Szentpáltól Kanizsához vezet.

Ezen uton tovább nyugot felé menve, Bakónak patakához értek, honnan északnak fordulva elértek oda, hol a határjárást kezdték. — —

Besenyőről még 1542-ből van írásbeli emlékünk, mikor az apáti szék üresedésekor Bóth György dictator által eszközölt leltározáskor mint Zalavárhoz tartozó birtok említették Besenyő.

Hogyan pusztult el, s mikor: nem tudjuk. Füssi Tamás véleménye szerint a török hódítás után veszett el.

Végig jártam az egykori Besenyő határát, melynek egy részlete (egy dülő) ma is Besenye nevet visel, s eszembe jutott, hogy itt a Bálikás erdőben kell egy Látó-fának lenni. (Egy hatalmas tölgyfa volt, lehetett vagy nyolcszáz éves, melynek tetejére deszka lépcsők vezettek s onnan be lehetett látni az egész vidéket. Ez a fa még bizonyosan fentállott Besenyő község pusztulásakor. De hiába kerestem, s kutatás közben vettem észre, hogy egyetlen vén fa nincsen az egész Bálikásban. Kérdeztem ez iránt Bódogót.

— Uram, közel husz esztendeje erdős vagyok itt; ez idő alatt háromszor végighajtották a Bálikást, és kiirtottak minden nagyobb fát. (A forda ellenére. És ez is mutatja a „reform-párt“ gyönyörű gazdálkodását.)

A hatalmas fa nyom nélkül elveszett, miként a régi község.

9. Csehi. A rácsei határban feküdt, Besenyő szomszédságában. Az 1335. évi határjáró oklevélben említetik, s talán már a honfoglalás idején is megvolt mint pusztá.

Nem volt szükségem a határjáró levél utmutatására, mert tudtam Csehi merre fekszik. Elindultam. A Bálikás melletti egykori bükk-erdőt teljesen kiirtva találtam, és sóhajtva gondoltam rá, hogy a mostani szántóföldek helyén is volt egy ma már alig elképzelhető óriás Látó-fa, mely azonban nem tölgy volt, hanem bükk. Elődeink fogékonyabbak voltak a természet szépsége iránt mint mink, s az akkori gyerekeknek pompás mulatsága volt a csavaros lépcsőzeten fölmenni a magasba.

Csehi mint praedium a veszprémi püspökség 1818-ik évi névtárában 22 lakóssal említetik, s az én ifju koromban mint veszedelmes rabló fészek volt ismeretes. Zalamegye vicispánja az 1870. év körül írásban utasította Csehi tulajdonosát, Inkei Lászlót, hogy szüntesse meg a vagyonbiztosságot állandóan fenyegető félreeső pusztát. A földesur azonban magát erősebbnek érezte a vicispánnál s azért sem engedett. Természetesen minden a régiben maradt, mert nem volt meg már a vicispán régi hatalma.

A hihetetlen történet fölötti tünődésem között megszólal kísérőm, az erdős:

— Ne is tessék tovább menni, nincs már Csehi! Legalább husz esztendeje elpusztult!

Nem hittem neki. Pedig úgy volt. Az 1882. évben lebontatta az uraság a Csehin levő öt lakóházat (egy főerdész, három erdős, egy zsellér, és egy kanász lakott azokban,) s a területet másik pusztájához, a közelfekvő Petendhez csatolta. Maig is onnan igazgatják.

A megszüntetés tulajdonképeni megértésére el kell valamit mondanunk. A csehi kanász alig kapott egyéb javadalmazást, mint állattartást és némi földet. Így tehát csak úgy tudott megélni, hogy betyárkodott. Ő volt mindig a rablók vezére. Így aztán valahogyan meg tudta szerezni magának a szükségeseket, s jól járt az urodalom is, mert sohasem hiányzott egy malac sem a gazdaságból.

Csehi legutolsó kanásza Csehi Pista volt. (Valódi néven Stenna István.) Pörge bajszu, jó formájú, sovány, magas, szép ember, ki magától megtanult írni-olvasni az egerszegi meg a kaposvári börtönökben, mert két vármegye rablójának született feje volt.

Csehi Pistának mesterségéhez méltó romantikus vége lett, mely végső eredményben Csehi puszta felosztását vonta maga után. Tudnillik 1881. február hóban Pista vezérlete alatt rablógyilkosság követtetett el Gelsén Szommer Sándor kereskedőnél, s a rablók husz esztendei fegyházra ítéltettek. Csehi Pista egy társával éjnek idején kiszökött a kanizsai zöldfa-kert

## Befejező szó.

Az első kötet végére értünk, s ezzel egyelőre megszüntetjük a Zalai Krónikát.

Reméljük, hogy csupán rövid időre.

Mert hisszük, hogy nem tart már sokáig az emberfeletti küzdelem, s a megmaradottak békében teljesíthetik rendes foglalkozásukat, és mink is majd folytathatjuk a Krónikát, mellyel a háboru nélkülözései között is ébren tartottuk a közönség érdeklődését megyénk nagyon gazdag története iránt, s mellyel igyekeztünk derüs visszaemlékezések közben feledtetni majdnem két éven keresztül a mérték nélkül való háboru rettenetességét.

Kitartottunk, dacára, hogy a nyomtatáshoz szükséges betűk jó részben fölhasználtattak harci célra, dacára, hogy a betűszedők nagyrésztét is katonának vitték, dacára, hogy a papiros is annyira megfogyott, mikép néha megakasztotta a nyomtatást. Arról meg talán említést se kell tennünk, mennyire megdrágult mindenféle, s emiatt ma már háromszoros árban sem lehet kiállítani a Krónikát.

Kitartottunk, ámbár Zalamegye nem járult

egy fillér segítséggel sem e rendkívül szükséges vállalatához s egyetlen példányra sem fizetett elő. (Lehet, hogy az alispán változás magasabb szempontból való kellemes intézkedéseket fog eredményezni e téren is). A községekéről pedig ne is szóljunk, hisz azokban talán kevesebb az intelligencia és a vagyoni képesség, mintsem kulturális szükségletekre gondolhatnának.

Lehet azomban, hogy éppen ez erősítette meg a Krónikát, s az tette ritka tartalmassá, mert teljesen szabadon írhatott mindenről.

Külömben a szerkesztésre nézve megjegyezzük, hogy a Krónikába felvettettek korunk eseményeiből olyanok is, melyek ma még nincsenek teljesen kiderítve, s éppen emiatt nincs kizárva a lehetőség, hogy a később felfedezendő okiratok alapján esetleg más világításba fognak helyeztetni. De érdekességük miatt meg kellett írunk.

Ennek magyarázására példát hozunk fel:

A Krónikában (a 16. oldalon), megírtuk, hogy Modrovics Gergely zalavári apát Nagykanizsán született, bár ez ellentétben van a Bencésrend névtárának adatával. A mi közlésünk azomban Modrovics kanizsai rokonainak állításán alapszik, (maig is számos Modrovics él Kanizsán), kik szerint „a francia-futás után” (hivatalos adat szerint 1813. évben), Kanizsára jött rokon látogatóba Modrovics Gergely édes anyja, és itt született Gergely, kit, mivel akkoriban kolera pusztított, a szokásos módon rögtöni keresztelésbe részesített a bábaasszony, s gyermekével az anya hazautazott a nélkül, hogy a keresztelés a kanizsai anyakönyvbe bevezettetett volna.

Aztán másik példa:

Ugyanott említették, hogy Modrovics lőtte le Buda ostromakor Henczit. Ebből ma csupán annyit tudunk, hogy zalamegyei honvédek másztak be a falakon elsőnek Buda vivásakor, s minthogy ma azt beszélük, mikép Modrovics szintén honvéd volt a zalamegyei zászlóaljban, egyuttal azt is állítják Modrovicsról, (s még másik három honvédről), hogy ő lőtte agyon az osztrák vezért. Pedig ez ideig még az sincs teljesen beigazolva, hogy honvéd volt-e Modrovics, mert csupán annyi bizonyos, hogy Modrovics Gergely bencés pap a szószékről kihirdette a Habsburg család trónfosztásáról szóló debreceni kiáltványt, s hogy tiz évi várfogságra ítéltetett, melyből azomban csak négy hónapot töltött ki, mert kegyelmet kapott. Krónikánkban azomban feljegyeztük ezeket a különböző eseteket, mert ma úgy tudják az emberek.

Végül megemlítjük, hogy Zalamegye egykori nábobjának, Inkei Boldizsárnak, leltárait jobb időre kell hagynunk, mert azok közléséhez már nem jutott hely, s a kötet befejezése kedvéért ebben a drága világban amugy is többet adtunk egy ivvel. (Pedig e nélkül is ráfizettünk.)

E legutolsó (ötödik), füzet megjelenése hogy még tovább késett mint az előzők, az szintén a háborunak rovandó fel. ] +

Béke! akiről ezelőtt azt sem tudtuk, hogy milyen édes zengésü még a neved is, jöjjön el az országod!

Nagykanizsa, 1917. február 22.

A szerkesztő.